פור הוא הגורל; דרשות לפורים — תנו שכר

תנו שכר לאובד ויין למרי נפש (משלי לא, ו)

(פורים תוירע)

תנו שכר לאובד – זהו האובד את ד'. "ויין למרי נפש" – זו בחינת "ונפשה מרה לה וד' העלים ממני" (מלכים ב, ד, כז). למה נפשה מרה לה? כי ד' העלים ממני, היינו: ד' התעלם ממני.

א. כי יש אבידה מדעת. ויש אבידה שלא מדעת. ואבידה מדעת, היינו מי שאיבד את הדעת, הוי ייאוש, ושלא מדעת – היינו שלא איבד את דעתו, לא הוי ייאוש.1בבא-מציעא כא, ע"ב. ועיקר הייאוש הוא כשאיבד דעתו, בחינת "עד דלא ידע". ולכך "תנו שכר לאובד", לאובד את ד', למאבד הדעת. כי רק המאבד את הדעת הוא בבחינת אובד את ד'. ולכך "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע" (מגילה ז, ע"ב). ולכך "תנו שכר לאובד ויין למרי הנפש". "לאובד" הוא בחינת ייאוש מדעת, "למרי הנפש" – בחינת מרירות הנפש.

כי ישנו עובד את ד', וישנו אובד את ד'. ונאמר בפסוק "אשר לא יעבדוך יאבדו" (ישעיה ס, יב), הרי ששתי בחינות אלו, של עובד את ד' ואובד את ד' מוציאות אחת מהשנייה. וע"י שמבטל בחינת עובד את ד' זוכה לבחינת אובד את ד'. וזהו שנאמר "יש צדיק אובד בצדקו" (קהלת ז, טו), אובד ע"י צדקו, ע"י בחינת הצדיקות שבו. ובחינת עובד את ד' היא בחינת משה רבנו ע"ה שנקרא עבד ד', ובחינת משה היא בחינת התורה, שעל ידיו ניתנה תורה.

ובחינת "לא יעבדוך" היא בחינת ביטול תורה. וביטולה הוא קיומה. וזהו שנאמר: "עת לעשות לד' הפרו תורתך" (תהלים קיט, קכו). וע"י ביטולה, "לא יעבדוך", זוכה לבחינת האין, בחינת יאבדו, כפי שנאמר "יהיו כאין ויאבדו" (ישעיה מא, יא), בחינת אובד את ד', שהיא בחינת האין הגבוהה כידוע מבחינת התורה, בחינת מרע"ה. שגם על החכמה, שורש התורה, "נובלות חכמה של מעלה – תורה" (בראשית רבה, מד) — נאמר "מאין תמצא", הרי שהתורה באה מהאין, נמצא שורש התורה, בחינת ה"אין", בחינת ביטול תורה, גבוה מהתורה.

והם ייסורים של אהבה, כפי שאמרו רז"ל: "אם רואה אדם שיסורין באים עליו... פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורים של אהבה הם, שנאמר 'כי את אשר יאהב ד' יוכיח'" (ברכות ה, ע"א). נמצא שדרגת ביטול תורה, ביטולה הוא קיומה, היא דרגה אחת פחות מייסורים של אהבה. ולמאן דאמר (שם) – "אלו ואלו" – יסורים של ביטול תורה ותפילה – "יסורים של אהבה הם". נמצא שביטול תורה הם ייסורים של אהבה, שעיקר הייסורים של האדם ע"י שמבטל מהתורה, בבחינת ה"אין", שמבטל התורה לאין, וע"י כן זוכה לייסורים של אהבת ד'.

וזו בחינת עמלק. וכפי שדרשו רז"ל על הפסוק "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות טז, ח): "רפידים – שרפו ידיהם מן התורה" (תנחומא בשלח, כה), וע"י שביטלו מן התורה, על ידי כך "ויבוא עמלק". ושם נאמר ששאלו ישראל "היש ד' בקרבנו אם אין, ויבוא עמלק". היינו ששאלו האם כבר זכו לבחינת עמלק, בחינת האין, ביטול היש, או שד' בקרבם בבחינת היש דייקא. ונענו שבחינתם באין ולכך "ויבוא עמלק".

ובעמלק נאמר: "כל זמן שזרעו של עמלק בעולם לא השם שלם, ולא הכסא שלם" (תנחומא כי תצא, יא). ולעתיד לבוא נאמר "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט), בחינת אחד. ואמרו רז"ל: "אטו האידנא לאו אחד הוא?" ותירצו: "לא כעולם-הזה העולם-הבא, בעולם-הזה על בשורות טובות מברך ברוך הטוב והמיטיב, ועל בשורות רעות מברך ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב" (פסחים נ, א). הרי בחינת השם אחד, היא בחינת "מברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (משנה ברכות ט, ה), בחינת עולם הבא. וכל זמן שעמלק קיים אין השם אחד, ואי אפשר לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, והם הם הייסורים, בחינת "ונפשה מרה לה וד' העלים ממני".

ב. ועוד דרשו רז"ל: "אסתר מן התורה מנין – 'ואנכי הסתר אסתיר'" (חולין קלט, ע"ב). בחינת אסתר היא בחינת הסתרת הפנים, ייסורין, בחינת הסתרת התורה, ביטול והעלמת תורה, והיא בחינת סתרי תורה, שהתורה נעלמת ונסתרת

ומתלבשת.

ובחינה זו של סתרי תורה, הסתרת התורה, היא דווקא ע"י עמלק. שנאמר "ולא יכנף עוד מוריך" (ישעיה ל, כ), ואמרו רז"ל (תנחומא שם): "כל זמן שעמלק קיים כאילו כנף מכסה את הפנים". הרי בחינת הסתרת פנים, ייסורים, סתרי תורה, היא דווקא ע"י עמלק.

ג. וע"י בחינת הייסורין זוכה לצאת מבחינת עובד את ד' לבחינת אובד את ד'. וכפי שלמדנו, "מה שן ועין עבד יוצא בהן לחירות, יסורין על אחת כמה וכמה".2ברכות ה, ע"א. והיא בחינת מרדכי. ואמרו רז"ל (חולין שם) "מרדכי מן התורה מנין – שנאמר 'מור דרור' ומתרגמינן 'מירא דכיא'". מור זו בחינת מרירות, בחינת "ויין למרי נפש", בחינת ייסורין. דרור זו בחינת ציפור דרור, בחינת כנפיים, בחינת "מה עוף אינו פורח אלא בכנפים אף ישראל" (שמות רבה, ה), בחינת "יהיו כאין ויאבדו", ובכך זוכה הוא לדרור, לחירות. וזהו שנאמר "ולחומי רשף וקטב מרירי" (דברים לב, כד), קטב מרירות, זו בחינת מרירות בחינת ייסורין, כמאמר רז"ל: "אין רשף אלא יסורין שנאמר 'ובני רשף יגביהו עוף', ואין עוף אלא תורה, שנאמר 'התעיף עינך בו ואיננו'" (ברכות ה, ע"א).

והייסורין שהם בחינת כנפיים, מגביה עוף, הם בחינת תורה הנסתרת, ביטול תורה, שנאמר בה "התעיף עינך בו ואיננו".

ונאמר "בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף" (ישעיה ו, ב). בשתים יכסה פניו – זו בחינת עמלק, בחינת "אין השם שלם", שאינו אחד אלא שנים, בחינת שאיננו מברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. יכסה פניו – הכנף המכסה על הפנים, הסתרת הפנים. ובשתים יכסה רגליו – זו בחינת "אין הכסא שלם", שהוא בחינת הגילוי, הרגלים, כידוע.3עי' תורה אור עז. ובשתים יעופף – זו בחינת צפור דרור, בחינת חירות, בחינת אובד את ד'.

[פירוש: דווקא בעומק השניות הזו של עמלק, בפער הזה שבין המברך על הטובה למברך על הרעה, בהסתרת הפנים הזו מתגלה ה"אין" האלוקי. ובו ועל ידו מתרומם ומזדכך האדם]

וכשם שהמלח ממתק את הבשר, כך הייסורין, מרירות הנפש, מרי הנפש, ממתקים את האדם, ו"הקב"ה מרפא מר במר" כדדרשו רז"ל,4מכילתא דרבי ישמעאל, מסכתא דויסע, פרשה א. ומבחינת המר זוכה לבחינת המור, שמן המור.

ד. ובחינה זו של הכנפיים המסתירות את הפנים, בחינת ציפור הדרור, היא עצמה ההתחפשות של פורים, התחפשות יעקב לעשיו, הלובש את בגדי עשיו החמודות. יעקב הוא בחינת התורה, כידוע דמשה מלגאו ויעקב מלבר,5עי' תיקוני-זוהר, תיקון יג, כט, ע"א. הלובש את בגדי עשיו, בחינת הסתרת התורה, הסתרת הפנים, התורה המתלבשת, ובה ודרכה מתגלים סתרי תורה, בחינת הסתר, האַיִן, "יושב בסתר עליון".

ולכך המלך במגילה הוא מלכו של עולם המסתתר,6מגילה טו, ע"ב. ו'המלך' בגימטרייה 'המן', ומרדכי מתלבש ומתחפש בבגדי המלך. ואי אפשר לזכות לדרור רק ע"י התחפשות זו. וזהו שאמרו רז"ל: "למה נקרא שמה צפור דרור? שדרה בבית כבשדה" (שבת קו, ע"ב). בית זה בחינת יעקב, כפי שארז"ל "כיעקב שקראו בית, שנאמר 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'" (פסחים פח, ע"א), שדה זו בחינת עשיו, שנאמר "איש יודע ציד איש שדה", בחינת ציפור דרור שדרה בבית כבשדה, בחינת שתי כנפיים לאחד, בחינת הסתרת פני יעקב המתחפש בעשיו. והוא שנאמר: "איך נחפשו עֵשָׂו נבעו מצפוניו" (עובדיה א, ו). כי יש מתחפש, ויש נחפשׂ, ויש חופשׂ. וע"י ההתחפשות של יעקב זוכה לבחינת החופש, מה שאין כן עשיו מבחינת נחפש הופך לבחינת נחשף, וביעקב איפכא, הנחפש הוא הוא בחינת החופש, ציפור דרור, מירא דכיא דמרדכי.

וזהו כשחטאו ישראל בעגל נאמר: "כי פרוע הוא כי פרעה אהרון" (שמות לב, כה), ות"א – בטלינון אהרון. "עשו להם עגל מסכה" (שם, ח), היינו התחפשו. והתיקון היה בכרובים כידוע, שנאמר בהם שהיו פורשים בכנפיהם על הארון, בחינת כנפיים, בחינת ייסורין של אהבה כמבואר לעיל.

ולכך מצווים על שתית יין, בחינת "תנו שכר לאובד", בחינת נכנס יין יצא סוד (סוד בגימטרייה יין), היינו סתרי תורה.